

Botanik Bahçelerinin Kentsel Dış Mekanlar Olarak Kullanıcılara Sunduğu Olanakların Belirlenmesi

Çiğdem COŞKUN HEPCAN¹

Bülent ÖZKAN²

Summary

Determination of the Facilities and Services of Botanic Gardens as an Urban Open Spaces

Botanic gardens are examined in terms of their roles and importance in urban public spaces. This study examines selected 20 Botanic Gardens which are the members of The Botanic Gardens Conservation International in terms of their educational programmes, institutional services, recreational facilities and arranged activities during the year.

In this paper it is concluded that botanic gardens are one of the key components of urban public open space network by regarding multifunctional character of botanic gardens based on provided activities.

Key words: Botanic gardens, urban public spaces, education programmes and recreational activities.

Giriş

İnsanlar; gerek hızlı yaşam temposu, gerekse yoğun çalışma düzenine bağlı olarak bozulan yaşam bütünlüklerine tekrar kavuşmak (=rekreasyona ulaşmak) için kısa ya da uzun süreli olarak buldukları ortamdaki uzaklaşma gereksinimi duymakta ve bu amaçla doğal ya da doğala yakın kırsal alanlara yönelmektedir. Ancak, koşul ve olanakların yetersizliği çoğu zaman bu isteğin gerçekleşmesini engellemektedir. Bu durumda rekreasyon gereksiniminin giderilmesi yönünde yeterli olanaklara sahip kentsel dış mekanlar öne çıkmaktadır.

¹ Arş. Gör., Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, 35100 Bornova, İzmir. e-posta: cigdem.coskun.hepcan@ege.edu.tr

² Prof. Dr., Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, 35100 Bornova, İzmir. e-posta: mehmet.bulent.ozkan@ege.edu.tr

Kentsel dış mekanlar, yerleşim alanları içinde yer alan, toplumun tüm kesimlerinin kullanımına açık, bireysel ve toplumsal yaşamın çeşitli kullanımına olanak sağlayan mekanlardır (Hepcan ve Ayhan, 2004). Bireylerin gerek kişisel, gerekse toplumsal rekreasyon gereksinimlerini karşıladığı bu mekanlara örnek olarak; parklar, meydanlar, yaya bölgeleri, hayvanat bahçeleri, botanik bahçeleri, mezarlıklar ve oyun alanları gösterilebilir.

Botanik bahçeleri, çok çeşitli canlı ve cansız bitki türlerinin bir araya getirildiği açık hava müzesi (Uzun, 1978) ya da bitki koleksiyonu olup, kentsel dış mekanlar sisteminin topluma açık bir parçasıdır (Özkan, 2001)(Şekil 1).

Günümüzdekilerden farklı da olsa, ilk örneklerine M.Ö.350 yıllarında rastlanan botanik bahçeleri; temel olarak, bilimsel (araştırma ve koruma), eğitsel (öğretim, kültür) ve rekreasyonel açıdan önemli işlevlere sahiptir (Ekim, 1991;Perçin, 1997;BGCI, 2005).

Şekil 1. Royal Botanic Garden, Edinburg (BGCI, 2005)

Botanik bahçeleri dünyada; nesli tükenme tehlikesi bulunan bitki türlerinin saptanması, bitki tür çeşitliliğinin korunması, dünyadaki canlı yaşam ortamlarının ve biyolojik çeşitliliğin sürekliliğinin sağlanması ile botanik bilim dalı konusunda araştırmalar yapılmasına olanak sağlanması konusunda yürütülen çalışmaların merkezini oluşturmaktadır (BGCI, 2005).

Bugünkü tahminlerle dünyada var olduğu kabul edilen 270.000 bitki türünün yaklaşık % 30'u ile Dünya Koruma Birliği (IUCN) Kırmızı Listesi'ne göre; nesli tükenme tehlikesiyle karşı karşıya olan 10.000'den fazla bitki türünün üçte birinin botanik bahçelerince kültüre alındığı tahmin edilmektedir (BGCI, 2005).

Ziyaretçilerine Dünya'nın değişik bölgelerinde yetişen bitkilerin yanı sıra, kendi yörelerinin doğal bitki örtüsünü tanıtmaya misyonuna da sahip olan botanik bahçeleri, her yaş grubundaki insanlara bitkiler hakkında bilgiler sunarak, bitki yaşamının zenginlerinin tanıtılması ile çevre duyarlılığı ve koruma bilincinin oluşmasına da katkı sağlamaktadır.

Aynı zamanda, çeşitli eğitim toplantıları düzenlemek, kurumsal yayınlar ve dokümanlar oluşturmak gibi amaçlara da hizmet eden botanik bahçelerinin pek çoğunun, son yıllarda sahip oldukları pasif rekreasyon olanaklarının yanı sıra, toplumun aktif rekreasyon gereksinimlerine de cevap verecek kullanımlar ve organizasyonlara da yer verdiği dikkati çekmektedir (Şekil 2).

Şekil 2. Royal Botanic Gardens, Kew (BGCI, 2005)

16. yy içinde sadece İtalya, Hollanda ve Almanya gibi ülkelerde bulunan, işlevleri ve kullanım olanakları açısından, kentsel dış mekanlar içinde özel bir yere sahip olan botanik bahçelerinin sayıları, sosyo-ekonomik gelişmelerini tamamlamış ülkelerde hızla artmaktadır (Öztaş, 1971).

Dünya’da sayıları 2000’e yakın olan botanik bahçelerinin her yıl 200 milyondan fazla ziyaretçisi bulunmakta olup (BGCI, 2005), bu durumun sürdürülmesi, hatta artırılması, bu alanların yaşatılmasında zorunluluk arz etmektedir.

Bu çalışma; kentsel dış mekanlar olarak kullanıcılarına sundukları değişik olanakların, ele alınan botanik bahçeleri örneğinde ortaya konulması amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Materyal ve Yöntem

Materyal

Uluslararası Botanik Bahçeleri Koruma Birliği’ne (BGCI-Botanic Gardens Conservation International) üye olan, değerlendirme kriterlerini taşıyan, dünya genelindeki botanik bahçeleri içinden tesadüfi yöntemle seçilen 20 tanesi, araştırma materyalini oluşturmaktadır.

Bu bahçelerin 1’er tanesi Almanya (*Berlin Dahlem Botanic Garden*), Avustralya (*Royal Botanical Gardens&Domain*), Belçika (*National Botanic Garden of Belgium*), ve Singapur’da (*Singapore Botanic Gardens*), 2 tanesi İngiltere’de (*Royal Botanic Garden, Edinburg, Royal Botanical Gardens, Kew*), 5 tanesi Kanada’da (*Devonian Botanic Garden, Montreal Botanic Garden, Royal Botanical Gardens, University of British Columbia Botanical Garden, VanDusen Botanical Garden*), ve 9 tanesi Amerika Birleşik Devletleri’nde (*Atlanta Botanical Garden, Brooklyn Botanic Garden, Chicago Botanical Garden, Cleveland Botanical Garden, Denver Botanic Gardens, Desert Botanical Garden, Fairchild Tropical Botanical Garden, Missouri Botanical Garden, The New York Botanical Garden*) bulunmaktadır.

Botanik bahçelerinin temel işlevlerine dayanan değerlendirme kriterleri;

- Eğitim programları: Topluma, ailelere ve okullara yönelik eğitim kursları vb.
- Rekreatif olanaklar: Sosyo-kültürel ve turizm organizasyonları örneğin; festivaller, fuarlar, sergiler, turlar, konserler, tiyatro gösterileri, imza günleri vb.
- Kurumsal hizmetler: Bilimsel toplantılar ve organizasyonlar, dergi, broşür, kitap vb. yayınlar, staj-burs olanakları, master-doktora programları vb.

- Kiralama olanakları: Düğün, nişan, kokteyl, toplantı ve yemek gibi organizasyonlara mekan sağlama olarak 4 başlık altında toplanmaktadır.

Araştırma kapsamında ele alınan kriterlerin karşılıklı ilişkilerinin bir bütün halinde ele alınamamaları nedeniyle çalışmaya, ülkemizde mevcut az sayıdaki botanik bahçelerinden herhangi biri dahil edilmemiştir.

Yöntem

Araştırma yöntemi, seçilen 20 botanik bahçesinin; 1 yıl (2004 yılı) boyunca ziyaretçilerine sağladıkları eğitim programları, kurumsal hizmetler, rekreasyonel kullanım olanakları ile düzenledikleri etkinlikler kapsamında değerlendirilmesine dayanmaktadır.

Bu amaçla, araştırma materyali olarak belirlenen botanik bahçeleri web adreslerine Çizelge 1’de gösterilen bilgi formu elektronik posta yöntemiyle gönderilerek, bahçe yetkililerinden aynı yöntemle yanıt vermeleri istenmiştir.

Çizelge 1. Bilgi formu

Etkinlik türü	Etkinlik sayısı (bir yıl için)
Eğitim programları (kurs, sertifika programları, kamp vb.)	
Rekreasyonel kullanım (sergi, festival, gösteri, konser, gezi turu vb.)	
Kurumsal hizmetler (bilimsel toplantı ve organizasyonlar, yayınlar, Yüksek Lisans ve Doktora programları, hediyelik ürünler vb.)	
Kiralama olanakları (düğün, nişan, kokteyl, toplantı ve yemek organizasyonları vb.)	

Araştırma Bulguları ve Değerlendirme

Araştırma materyalini oluşturan botanik bahçelerinin genel tanımları;

Atlanta Botanical Garden: 30 ha büyüklüğündeki bahçe, 1976’da kurulmuştur. (Atlanta Botanical Garden, 2005).

Berlin Dahlem Botanic Garden: 325 yıllık geçmişe sahip olan botanik bahçesi, 126 ha büyüklüğünde olup, 23000 farklı bitki türünü içermektedir (Berlin Dahlem Botanic Garden, 2005).

Brooklyn Botanic Garden: 1800’lü yılların sonlarında kurulan, 39 ha büyüklüğündeki bahçe; “Brooklyn’in kalbi” olarak adlandırılmaktadır (Brooklyn Botanic Garden, 2005).

Chicago Botanic Garden: 2200 bitki türü ile 26 konu bahçesine sahip bahçe, 385 ha büyüklüğündedir (Chicago Botanic Garden, 2005).

Cleveland Botanical Garden: 1930 yılında kurulan bahçe, Madagascar ve Costa Rica ekosistemlerini örnekleyen “spiny desert” ve “cloud forest” konu bahçeleriyle ünlüdür (Cleveland Botanical Garden, 2005).

Denver Botanic Gardens: 32.000’den fazla bitki türünü içeren bahçe, ABD’de en çok tanınan 5 botanik bahçesinden biridir (Denver Botanic Gardens, 2005).

Desert Botanical Garden: 1938’de kurulan, Dünya’nın en zengin çöl bitkileri koleksiyonuna sahip olan bahçenin her yıl 250.000’den fazla ziyaretçisi bulunmaktadır (Desert Botanical Garden, 2005).

Devonian Botanic Garden: Edmonton kentine 30 km uzaklıkta bulunan bahçe, 1959’da University of Alberta bünyesinde kurulmuştur (Devonian Botanic Garden, 2005).

Fairchild Tropical Botanic Garden: Miami’de 83 ha’lık bir alan üzerinde 1938 yılında kurulmuştur. Tropikal çevrenin biyolojik çeşitliliğinin korunmasında önemli bir role sahiptir (Fairchild Tropical Botanic Garden, 2005).

Missouri Botanical Garden: 1859’da St. Louis kent merkezinde kurulan bahçe, 79 ha büyüklüğündedir (Missouri Botanical Garden, 2005).

Montreal Botanic Garden: 1931’de kurulan bahçe, 22000 bitki türü, 10 sergi evi, 20 konu bahçesi ve zengin araştırma ekibine sahiptir (Montreal Botanic Garden, 2005).

National Botanic Garden of Belgium: Brüksel’in 12 km kuzeyindeki Meise kentinde yer almaktadır. Belçika’nın en büyük botanik bahçesi olan bahçede araştırma ve eğitim çalışmalarına ağırlık verilmektedir (National Botanic Garden of Belgium, 2005).

Royal Botanical Gardens, Canada: 1100 ha’lık alan üzerine kurulu Kraliyet Botanik Bahçesi, Kanada’nın en büyük botanik bahçesi olup, ülkenin başta gelen kültürel, eğitsel ve bilimsel kurumları arasında yer almaktadır (Royal Botanical Gardens, Canada, 2005).

Royal Botanic Gardens & Domain: Sydney Limanı kıyısında, 30 ha’lık bir alan üzerinde 1916’da kurulmuştur. 17 konu bahçesi içermekte, zengin flora ve fauna çeşitliliği ile kent merkezinde yer almaktadır (Royal Botanic Gardens & Domain).

Royal Botanic Garden, Edinburg: 17. yy.da kurulan, Edinburg kent merkezinin 1 km kuzeyinde yer alan bahçenin yılda 660000 ziyaretçisi bulunmaktadır (Royal Botanic Garden, Edinburg, 2005).

Royal Botanical Gardens, Kew: Geçmiş 16. yy.a dayanan ve Londra’nın 10 km güney batısında yer alan, 300 ha büyüklüğündeki Kew Garden, 2003 yılında UNESCO tarafından “Dünya Miras Alanı” ilan edilmiştir (Royal Botanic Gardens, Kew, 2005).

Singapore Botanic Gardens: 1822’de kurulan bahçe, bölgesel ve uluslararası düzeyde botanik araştırmalarının merkezi olmak gibi bir misyona sahiptir (Singapore Botanic Gardens, 2005).

The New York Botanical Garden: 1891’de kurulan bahçe, bitki yaşamı araştırmaları konusunda dünyanın önde gelen merkezlerinden biri olup, 250 ha büyüklüğündedir (The New York Botanical Garden, 2005).

University of British Columbia Botanical Garden: 1916’da 44 ha’lık bir alan üzerine kurulan bahçede 8000 bitki türü yer almaktadır (UBC Botanical Garden, 2005).

VanDusen Botanical Garden: 1975’te 4 yıl süren çalışmalar sonucunda kurulan 55 ha büyüklüğündeki bahçede, 6 kıtadan 7.500’ün üstünde bitki türü bulunmaktadır. (VanDusen Botanical Garden, 2005).

Söz konusu botanik bahçelerine gönderilen ve yanıtlanan bilgi formlarından elde edilen veriler Çizelge 2’de toplanmıştır.

Çizelge 2. Araştırma materyaline ilişkin veriler

Botanik Bahçesi	Değerlendirme Kriterleri			
	Eğitim Programları	Rekreasyonel Olanaklar	Kurumsal Hizmetler*	Kira Olanakları
Atlanta Botanical Garden	125	148	2B,H,St,1T	Tüm yıl
Berlin Dahlem Botanic Garden	65	200	3B,8D,H,1S,3T	Tüm yıl
Brooklyn Botanic Garden	176	56	12B,H, 1S,St	Tüm yıl
Chicago Botanic Garden	193	201	5B,2G, H,1S,St, 1Sy,YL	Tüm yıl
Cleveland Botanical Garden	36	35	3B,1D,H,1S	Tüm yıl
Denver Botanic Gardens	144	253	1D,Br, H,1S, St	Tüm yıl
Desert Botanical Garden	340	216	2B,H,1S,St	Tüm yıl
Devonian Botanic Garden	380	71	4B,Br,H1S, YL	Tüm yıl
Fairchild Tropical Botanic Garden	45	90	15B,2D, DR,6S,YL,	Tüm yıl
Missouri Botanical Garden	50	153	10B,Br,1D,H, 1S St,1Sy	Tüm yıl
Montreal Botanic Garden	182	40	1B,1D,H,1T	Tüm yıl

National Botanic Garden of Belgium	80	65	3B,14D,H,2S	Tüm yıl
Royal Botanical Gardens, Canada	458	122	10B,Br,H,1S,St,1T	Tüm yıl
Royal Botanic Gardens&Domain	162	489	1B, Br 2D,H,1S	Tüm yıl
Royal Botanic Garden, Edinburg	94	340	10B,Br,4D,DR H,1S,YL	Tüm yıl
Royal Botanical Gardens, Kew	33	33	4B,Br,4D,H,2S, St	Tüm yıl
Singapore Botanic Gardens	40	122	2D,H,1S	Tüm yıl
The New York Botanical Garden	996	263	Br,3D,H,1S	Tüm yıl
University of British Columbia Botanical Garden	99	48	12B,Br, H, 8S St,1T	Tüm yıl
VanDusen Botanical Garden	206	165	2D,H,1S	Tüm yıl

(*B: Broşür, Br: Burs, D: Dergi, DR: Doktora, G: Gazete/Bülten, H: Hediyelik ürünler, S: Seminer, St: Staj , Sy: Sempozyum, T: Toplantı, YL: Yüksek lisans)

Araştırma kapsamında ele alınan botanik bahçelerinde düzenlenen eğitim programlarının, ayda 2-3 kurstan 80 kursa kadar değişen sayıda çeşitlilik gösterdiği görülmektedir. Özellikle bir eğitim kurumuna bağlı çalışan botanik bahçelerinde bu sayı artış göstermektedir. Bu kurslar, eğitici ve bilgi verici özelliklerinin yanında, doğa ve çevre bilincini geliştirici niteliklere de sahiptir. Okullara yönelik hazırlanan kurs ve kamp programları ise botanik bahçelerini kullanma kültürünün küçük yaşta topluma kazandırılmasına katkıda bulunmaktadır. Aynı şekilde Yüksek Lisans ve Doktora programları ile burs ve staj olanaklarının ağırlıklı olarak; *Chicago Botanical Garden*, *Devonian Botanical Garden*, *Fairchild Tropical Botanic Garden* ve *Royal Botanic Garden (Edinburg)*, gibi üniversite ve araştırma enstitüleri bünyesinde bulunan bahçelerde yer aldığı görülmektedir.

Botanik bahçelerinin sundukları rekreasyonel kullanımlar ve düzenledikleri etkinlikler; festivaller, sergiler, konserler, gösteriler, bisiklet gezileri, botanik bahçesi yürüyüşleri, jimnastik ve yoga seansları, ürün toplama şenlikleri, bitki satış organizasyonları vb. çok geniş bir yelpazeye sahiptir. İncelenen botanik bahçeleri rekreasyonel kullanımlar ve etkinlikler açısından ele alındığında, 1 yılda en az 33, en çok 489 etkinliğin gerçekleştirildiği görülmektedir. Diğer botanik bahçelerinden farklı olarak, *Cleveland Botanical Garden*'da yurt içi ve yurtdışındaki botanik bahçelerine turlar düzenlenmektedir.

Değerlendirme kapsamındaki botanik bahçelerinin büyük çoğunluğunun her yıl düzenli olarak broşür bastırdıkları, buna karşın bazı botanik bahçelerinin ise her yıl hazırladığı broşür sayılarının düzenlenen etkinliklere göre değişiklik gösterdiği belirtilmiştir.

İncelenen botanik bahçelerinin % 60'ı her yıl düzenli olarak, bilimsel içerikli dergiler yayınlamaktadır. Bunlar arasında; *National Botanic Garden of Belgium*, yılda 14 dergi ile en çok dergi yayınlayan botanik bahçesidir. Bunu 8 dergi ile *Berlin Dahlem Botanic Garden* ve 4 dergi ile *Royal Botanic Garden (Edinburg)* ile *Royal Botanical Gardens (Kew)* bahçeleri takip etmektedir. *Chicago Botanical Garden* ise araştırma kapsamında gazete yayınlayan tek botanik bahçesidir.

Botanik bahçelerinin hemen hepsinin yılda en az bir kez bilimsel seminer düzenlediği, *University of British Columbia Botanical Garden*'ın ise 8 seminer düzenleyerek bu konuda en aktif olan botanik bahçesi olduğu belirlenmiştir.

Bunların yanında; tüm botanik bahçelerinde kalemde deftere, bardaktan anahtarlığa, tişörtten oyuncığa ve saatten mücevhere kadar çeşitlilik gösteren, botanik bahçelerine özel hediyelik ürünler satışa sunulmaktadır.

Araştırma kapsamında yer alan bütün botanik bahçeleri, tüm yıl boyunca; düğün, nişan, toplantı, yemek vb. organizasyonlara yönelik olarak gerek iç mekan gerekse de dış mekanlarda kiralama hizmeti sunmaktadır.

Tartışma ve Sonuç

Tarih boyunca pek çok kültür ve medeniyette etkileri olan botanik bahçeleri, günümüzde; sosyo-ekonomik açıdan gelişmesini tamamlamış ülkelerde toplumsal yaşamın zenginliklerinden biri olarak görülmektedir.

Yalıtık (1970)'e göre, pek çok kent ve kentli; opera, tiyatro, müze, kütüphane, botanik bahçesi, arboretum, herbaryum, hayvanat bahçeleri vb., insanları bilgilendiren, geliştiren, olgunlaştıran, canlı varlıklara karşı ilgi ve sevgiyi arttıran tesislerin varlığı ve eskiliği ile övgü duymaktadır (Öztan ve Perçin, 1993).

Gün boyu yoğun iş temposu ve yorucu kent yaşantısının baskılarından sıkılan insanlar, farklı rekreasyonel etkinliklere yönelme gereksinimi duymaktadır. Özellikle son yıllarda insanların rekreasyonel tercihlerinin; doğayı keşfetme ve tanıma amacıyla doğal alanlarda yürüyüşler ve geziler, kuş gözlemciliği, doğa sporları vb. insanların

maceracı yönlerine hitap eden, doğaya yönelen etkinliklere doğru değişim gösterdiği gözlenmektedir.

Günümüz kentlerinde yoğun yapılaşmanın bir sonucu olarak; soluklanma mekanlarının sınırlı olması nedeniyle botanik bahçeleri; kent insanının farklı rekreasyonel gereksinimlerine cevap verebilecek kullanım potansiyeline sahip mekanlar olarak karşımıza çıkmakta ve giderek daha fazla öneme sahip olmaktadır.

Festivaller, konserler ve tiyatro gösterileri gibi sosyo-kültürel etkinlikler ile topluma yönelik kurslar, sağlıklı yaşam yürüyüşleri ile bisiklet turları gibi organizasyonlar, botanik bahçelerini kent halkının günlük yaşamının bir parçası haline getirmektedir.

Düzenlenen bazı etkinlikler (örneğin, festivaller, özel kültürel gün kutlamaları, ödüllü yarışmalar ve yılda yalnızca bir kez, kısa süreliğine çiçek açan özel bitkilerin çiçek açma törenleri gibi), yerli turistleri olduğu kadar yabancı turistleri de bu mekanlara çekmektedir.

Botanik bahçelerindeki rekreasyonel kullanımlar, ziyaretçilerin ailece bir günlerini dolu dolu bahçede geçirmelerini sağlayacak ve kullanıcılar üzerinde tekrar bu alana gelmelerine neden olacak izlenimler bırakacak şekilde düşünülmekte ve yıl boyunca farklılıklar gösterecek şekilde organize edilmektedir.

Tüm bu kullanımların yanında botanik bahçeleri aynı zamanda kent parkları olarak da işlevlere sahiptir. Bazı botanik bahçelerinde yer alan göletler, hafta sonları ailelerin çocuklarıyla birlikte balık tutarak tatillerini değerlendirebilmelerine olanak sağlamakta, geniş çim yüzeyler ise özellikle soğuk iklime sahip bölgelerde yaşayan, güneşe hasret kent insanlarına uygun güneşlenme ortamları sunmaktadır.

Botanik bahçelerinde sadece bitkiler değil, aynı zamanda kuşlar, böcekler, tavşanlar, sincaplar, kurbağalar, balıklar gibi pek çok hayvan türü de ziyaretçilere ev sahipliği yapmaktadır. Sydney'deki *Royal Botanic Gardens&Domain* ile Kanada'daki *Royal Botanical Gardens*, kuş gözlemciliği açısından önemli bahçelerdir.

Botanik bahçelerinin kuruluş ve işletimleri için büyük maddi olanaklara, uzman kadro ve işgücüne gereksinim duyulmaktadır. Bu mekanların yaşatılmasında, ziyaretçilerin maddi ve manevi katkılarının önemli payı bulunmaktadır. Bu yüzden bu tür mekanların aynı zamanda rekreasyon alanı olarak da hizmet vermeleri büyük önem taşımaktadır (Özkan, 2001).

Bu kurumlardan bir bölümü aynı zamanda staj ve burs programlarıyla eğitime katkıda bulunmakta, sertifika programlarıyla da yöre halkına çeşitli iş olanakları sunmaktadır.

Botanik bahçeleri bünyelerinde hazırlanan dergiler, broşürler ve posterler gibi yayınlar, botanik bahçelerindeki organizasyonların tanıtımlarını yapmakta, bahçeyi konu alan değişik türlerdeki hediyelik ürünler ise, bu tür mekanlardan bir hatıraya sahip olmak isteyenler için güzel bir fırsat sunmaktadır. Yayınlar ve hediyelik ürünlerin satışa sunulduğu dükkanlar, bahçeyi ziyaret edenlerin büyük çoğunluğunun uğramadan geçmediği yerlerden biridir.

Sahip oldukları özellikler ve ziyaretçilerine sundukları rekreasyonel ve sosyo-kültürel olanaklar ile kentsel dış mekanlar sisteminin temel taşlarından birini oluşturan botanik bahçeleri, buldukları kentlerin ve yerleşimlerin sosyo-ekonomik açıdan gelişimlerinde önemli bir paya sahiptir. Botanik bahçelerinin, kentlerin sosyal yaşamlarıyla bütünleşmiş mekanlar haline dönüştürülmeleri, hem bu mekanların yaşatılmasına, hem de kent insanlarının sosyal yaşamlarını zenginleştirilmesine katkı sağlayacaktır.

Ülkemizde oluşturulan sınırlı sayıdaki botanik bahçeleri, henüz eğitsel ve bilimsel organizasyonlar ile rekreasyonel ve kurumsal hizmetler açısından dünya örneklerinin oldukça gerisinde bulunmaktadır.

Ülkemiz botanik bahçelerinde; rekreasyonel kullanım olanakları ve eğitim programlarına yer verilmesi, sadece bu kurumların ekonomik yapılarına katkı sağlamakla kalmayacak, aynı zamanda toplumumuzda botanik bahçelerini kullanma kültürünün gelişmesini de teşvik edecektir.

Özet

Botanik bahçelerinin, kentsel dış mekanlar içindeki yeri ve önemleri açısından ele alındığı bu araştırmada; Uluslararası Botanik Bahçeleri Koruma Birliğine üye 20 botanik bahçesi 1 yıl boyunca ziyaretçilerine sundukları eğitim programları, kurumsal hizmetleri ile rekreasyonel olanaklar ve etkinlikler açısından değerlendirilmiştir.

Bunun sonucunda; botanik bahçelerinin kente sağladığı aktiviteler ve tesisler dikkate alındığında, kentsel dış mekanlar sisteminin önemli bir bileşeni olduğu ortaya konmuştur.

Anahtar sözcükler: Botanik bahçeleri, kentsel dış mekanlar, eğitim programları ve rekreasyonel etkinlikler.

Kaynaklar

- Atlanta Botanical Garden. 2005. <http://www.atlantabotanicalgarden.org/>, Erişim: Nisan 2005.
- Berlin Dahlem Botanic Garden. 2005. <http://www.bgbm.org/>, Erişim: Nisan 2005.
- BGCI-Botanic Gardens Conservational International. 2005. <http://www.bgci.org.uk>, Erişim: Nisan 2005.

- Brooklyn Botanic Garden. 2005. <http://www.bbg.org/>, Erişim: Nisan 2005.
- Chicago Botanic Garden. 2005. <http://www.chicagobotanic.org/>, Erişim: Nisan 2005.
- Cleveland Botanical Garden. 2005. <http://www.cbgarden.org/>, Erişim: Nisan 2005.
- Denver Botanic Gardens. 2005. <http://www.botanicgardens.org/>, Erişim: Nisan 2005.
- Desert Botanical Garden. 2005. <http://www.dbg.org/>, Erişim: Nisan 2005.
- Devonian Botanic Garden. 2005. <http://www.devonian.ualberta.ca/specevent.html>, Erişim: Nisan 2005.
- Ekim, E. 1991. Botanik Bahçesi Planlama Kriterleri ve Çankaya (Ankara) Botanik Bahçesi Örneği Üzerine Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 153 s (yayınlanmamış).
- Fairchild Tropical Botanic Garden. 2005. <http://www.fairchildgarden.org/pressreleases/prlist.html>, Erişim: Nisan 2005.
- Hepcan, Ç.C. ve Ayhan, Ç.K. 2004. Kamusal Dış Mekanlarda Güvenlik Sorunu: İzmir Kültürpark Örneği, Peyzaj Mimarlığı II. Kongresi, 25-27 Kasım 2004, Ankara, 203-212.
- Missouri Botanical Garden. 2005. <http://www.mobot.org/>, Erişim: Nisan 2005.
- Montreal Botanical Garden. 2005. <http://www2.ville.montreal.qc.ca/jardin/en/menu.htm>, Erişim: Nisan 2005
- National Botanic Garden of Belgium. 2005. <http://www.br.fgov.be/>, Erişim: Nisan 2005.
- Özkan, B. 2001. Kentsel Rekreasyon Alan Planlaması, Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, İzmir, 79 s.
- Öztan, Y. 1971. Ankara Çankaya Vadisi'nin Botanik Bahçesi Olarak Kullanış İmkânı ve Planlama Prensiplerinin Tespiti Üzerine Bir Araştırma, Adana Ziraat Fakültesi Yıllığı, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 180-237.
- Öztan, Y. ve Perçin, H. 1993. Gölbaşı Botanik Parkı Peyzaj Planlaması (Alan Kullanım Raporu), Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü, Ankara, 18 s.
- Perçin, H. 1997. Kastamonu'da Botanik Bahçesi Planlama Prensiplerinin Saptanması Üzerine Bir Araştırma, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları, No: 1476, Ankara, 51 s.
- Royal Botanic Gardens, Canada. 2005. <http://www.rbg.ca/>, Erişim: Nisan 2005.
- Royal Botanic Gardens & Domain. 2005. <http://www.rbg Syd.gov.au/>, Erişim: Nisan 2005.
- Royal Botanic Garden, Edinburg. 2005. <http://www.rbge.org.uk/>, Erişim: Nisan 2005.
- Royal Botanic Gardens, Kew. 2005. <http://www.rbgkew.org.uk/>, Erişim: Nisan 2005.
- Singapore Botanic Gardens. 2005. <http://www.sbg.org.sg/>, Erişim: Nisan 2005.
- The New York Botanical Garden. 2005. <http://www.nybg.org/>, Erişim: Nisan 2005.
- University of British Columbia Botanical Garden. 2005. <http://www.ubcbotanicalgarden.org/>, Erişim: Nisan 2005.
- Uzun, G. 1978. Çukurova Üniversitesi Botanik Bahçesi Peyzaj Planlama İlkelerinin Saptanması ve Alan Kullanışı Üzerine Bir Araştırma, Doçentlik Tezi, Çukurova Üniversitesi, 186s. (yayınlanmamış).
- VanDusen Botanical Garden. 2005. <http://www.city.vancouver.bc.ca/parks/vandusen/website/events/index.htm>, Erişim: Nisan 2005.